

Myanmar İç Savaşı: Taraflar ve Küresel Güçlerin Politikaları

Giriş

1948 yılında İngiltere'den bağımsızlığını kazanmasından bu yana siyasi istikrarın sağlanamadığı Burma'da (Myanmar) yaşanan iç savaş 2024 yılında doruk noktasına ulaştı ve Myanmar Devleti ilk defa birçok büyük şehrin yönetimini kaybetti. Çatışmaların merkezindeki Arakan Eyaleti (Rakhine State) bölgesinin büyük çoğunluğu ve Çin Eyaleti (Chin State) bölgesinin bir kısmı isyancı Arakan Ordusu'nun kontrolüne geçti.

Etnik azınlıkların isyanlarının yıllar içerisinde sistematik hale geldiği Myanmar'daki siyasi kaos ortamı birçok isyancı grubun kurulmasına zemin hazırlamıştır. Uzun süren iç savaş ve ülkede olağan hale gelen darbeler ve iktidar değişiklikleri sebebiyle Myanmar sürekli bir iktidarsızlık ve siyasi istikrarsızlık içinde kalmıştır. Kurulduğu günden bu yana birçok etnik azınlıkla ve Komünist Parti'yle savaşan Myanmar, bugünlerde tarihinin en şiddetli iç çatışmalarından birine şahitlik etmektedir. Ülkede günümüze kadar birçok isyancı grup Çin sınırına yakın irili ufaklı bazı bölgeleri ele geçirmiş olsa da -bu bölgeler genellikle Çin sınırında olup isyancılar Çin'in destekleriyle bu bölgeleri ellerinde tutarken- bu kez ilk defa Hindistan ve Bangladeş sınırındaki isyancı bir grup bu kadar büyük bir bölgeyi ele geçirmiştir.

Kasım 2023'te bozulan ateşkes ve tırmanan şiddet olayları Myanmar'da büyük bir kaos oluşturmuştur. Çin, Hindistan, Bangladeş ve ABD'nin bölgedeki stratejik planları arasında kalan ülkede yakın zamanda istikrarın sağlanması oldukça zor görünmektedir. Küresel ve bölgesel güçlerin bilek güreşine dönüşen Myanmar sahasında özellikle ABD ve Çin'in bölgeye yönelik politikaları, buradaki çatışma ve kriz süreçlerin anlaşılması için fikir verebilir. Bu çalışma bir yandan yerel askeri güç dengelerini ve onların Müslüman topluluklarla ilişkilerini ele alırken diğer yandan da Çin ve ABD'nin krize yönelik siyasetini özetlemeye çalışmaktadır.

Arakan Ordusu'nun Siyasi Hedefleri

Rakhine azınlığından oluşan Arakan Ordusu, ülkede bugüne kadar en büyük başarıyı elde eden isyancı grup olmuştur. 1784 yılında yıkılan Mrauk-U Krallığı bölgesinin kendisine ait olduğunu iddia eden grup, bu bölgede bağımsız veya federal bir devlet kurmayı hedeflemektedir.

Myanmar'ın kuzeyindeki Kaçin Eyaleti'ndeki isyancılara destek veren ve daha önceleri o bölgede savaşan Arakan Ordusu müntesipleri, bu süreçte edindikleri saha tecrübesini şimdi kendi bölgeleri olan Arakan Eyaleti ve Çin Eyaleti'ne taşımaktadır. Grup, hedeflediği bölgenin neredeyse tamamını Mayıs 2024 tarihi itibarıyla ele geçirmiştir. Kasım 2020'de imzalanan ateşkes uyarınca isyancılarla Myanmar Ordusu arasındaki çatışmalar durmuş ancak 2023 Kasım'ında isyancı Arakan Ordusu geniş çaplı bir operasyon başlatıp Arakan Eyaleti'nin büyük şehirlerine saldırarak bölgedeki 18 şehirden 11'ini fiilen ele geçirmiştir. Hızlı bir şekilde ilerleyen Arakan Ordusu, federal veya bağımsız bir devlet kurmak için öngördüğü bölgenin neredeyse tamamında hakimiyet sağlamıştır. Myanmar Ordusu ise aldığı büyük yenilgi sonrası bölgeden çekilmiştir. Henüz karşı bir kara hareketi başlatmayan Myanmar Devleti, hava saldırılarına devam etmekte ve bölgeye sağladığı hizmetleri tamamen durdurarak Arakan Ordusu'nun halkın desteğini kaybetmesine çalışmaktadır.

Az gelişmiş bir bölge olan Arakan Eyaleti, sınır komşuları Hindistan ve Bangladeş'le yoğun ticari ilişkilere sahiptir. Elektrik, internet, bankacılık, eğitim, sağlık vb. hizmetlerin tamamında Myanmar'a bağımlı olmasından dolayı ciddi sıkıntılar yaşanan eyalette, merkezi yönetim ateşkes süresince her ne kadar bazı bölgelerin kontrolünü sağlamış olsa da hiçbir bölgede idari hizmetleri doğrudan yönetmemiş, ancak devlet personelinin idari hizmetlerin devamı amacıyla bölgede çalışmasına müsaade etmiştir.

Arakan Halk Hükümeti'ni (Arakan People Government) kuran Arakan Ordusu, kendi fiili yönetimini

oluşturmak amacıyla bölgede kendi mahkemelerini kurmuş ve diğer hizmetleri de hızlı bir şekilde sağlamaya çalışmıştır. Ancak daha önce Myanmar Hükümeti'nin maaşlarını ödediği personelin büyük çoğunluğu şu an ya Myanmar cunta rejiminin hakimiyetinde olan bölgelere dönmüş ya da çalışmayı bırakmıştır. Zira mevcut yönetim henüz maaşları ödemeye başlamamıştır. Ancak idari hizmetlerin aksamaması ve toplumun zarar görmemesi için sayıları az da olsa bir kısım personelin bölgede gönüllü olarak çalıştığı görülmektedir. Sivillerin savaştan en az etkilenmesi için elzem olan hizmetleri yerine getirmekte zorlanan mevcut yönetimin ileride nasıl bir yol izleyeceği ise henüz net değildir. Zira kendi militanlarının maaşlarını dahi ödemekte zorlanan Arakan Ordusu'nun personel maaşlarının getireceği ekonomik yükü kaldırıp kaldıramayacağı meçhuldür.

Hindistan ve Bangladeş'in Arakan Ordusu'na Bakışı

Arakan Halk Hükümeti ekonomik problemleri aşmak için Hindistan ve Bangladeş gibi komşu ülkelerin yardım ve desteğine veya en azından ticarete göz yummalarına ihtiyaç duymaktadır. Ancak Hindistan Çin'le süregelen bölgesel politik sürtüşmesi sebebiyle Arakan Ordusu'na güvenmemekte ve bu grubu Çin Devleti'ne bağlı bir isyancı örgüt olarak değerlendirmektedir. Bu sebeple Arakan Ordusu'yla ticarete müsaade etmesi oldukça zayıf bir ihtimal olarak görülmektedir. Bangladeş'in bölgedeki önceliği ise, kendisine iltica eden Müslüman Rohingya azınlığının geri gönderilmesi ve Rohingyaların can ve mal emniyetinin sağlanarak iltica akınının durdurulmasıdır. Bu minvalde ilk başta hem Arakan Ordusu'yla hem de merkezi hükümetle iyi ilişkiler geliştirerek mülteci problemini çözmeye odaklanan Bangladeş Hükümeti, Arakan Ordusu'na karşı olumsuz bir tavır geliştirmemiştir. Ancak daha önce Müslüman Rohingya azınlığa yönelik soykırım ve katliama girişen Myanmar Ordusu'na karşı bir alternatif olduğunu düşünse de Arakan Ordusu'nun RSO militanlarından altı kişiyi şehit etmesi sonrasında Bangladeş bu konudaki umudunu kaybetmiştir.

Öte yandan Arakan Eyaleti bölgesinde bir anda pahalılaştıran hayat şartlarını iyileştirmek ve kendisini destekleyen halkın aklıktan kırılmasını engellemek için Arakan Ordusu'nun ivedilikle harekete geçerek enflasyonu düşürmesi gerekmektedir. Bunun için de yanı başındaki ülkelerle ilişkilerini hızla geliştirmesi önem arz etmektedir.

Rohingya Müslümanlarının Durumu

Rohingya Müslümanları Arakan Eyaleti'nin kuzey bölgesinde yaşayan ve ülke içinde azınlığı oluşturan bir topluluktur. Rohingyalar 2. Dünya Savaşı sırasında İngilizlerle birlikte hareket ederken Budist Rakhineler Japonlarla birlikte hareket etmiştir. Japonların Myanmar işgali sırasında Rohingyalar hem Budist Arakan hem de Myanmar Özgürlük Ordusu'nun saldırılarına uğramış ve bu süreçte 100.000 kadar Müslüman Rohingya şehit edilmiştir. 1948 yılında Myanmar özgürleştikten sonra da Rohingya Müslümanlarına karşı ayrımcı tavır devam etmiştir. Myanmar'da Rohingyalara karşı devletin ayrımcı politikasını en net gösteren durum, Rohingyalara vatandaşlık verilmemesidir. 1948 yılından günümüze kadar Rohingyalara vatandaşlık hakkı tanımayan Myanmar yönetimi, onları Bangladeş'ten Arakan Eyaleti'ne göç eden Bengali bir topluluk olarak kabul etmektedir. 1978 yılında bu ayrımcılık politikası sebebiyle 250.000 Müslüman Rohingya Bangladeş'e iltica etmiştir. Ancak bu mültecilerin ekseriyeti Bangladeş Hükümeti tarafından Myanmar'a geri gönderilmiştir. 1982 "Vatandaşlık Kanunu" ile Rohingyaların Myanmarlı olduğu reddedilerek Myanmar'da doğanların Bengali olduklarına dair yasa çıkartılmıştır. 1988 darbesinden sonra yönetime geçen Devlet Nizamı Konseyi (State Law and Order Restoration Council-SLORC) Rohingya Müslümanlarının toprak ve mallarına el koymuştur. O zamana kadar devlet politikası gereğince vatansız bırakılan Rohingyalar 1988 yılından sonra hem vatansız hem de mülksüz kalmıştır.

Myanmar içinde serbest dolaşmaları dahi mümkün olmayan ve adeta yarı açık cezaevi koşullarını andıran bir baskı altında tutulan Rohingyalar, işkence, tecavüz ve katliamlarla ülkeden ve Arakan tarihinden toptan silinme tehdidiyle karşı karşıyadır. Myanmar'da diğer topluluklar da -Rohingyalar kadar olmasa da- arazilerine el konulması açısından benzer bir uygulamaya maruz kalmaktadır. Ayrıca Bangladeş ve Myanmar yönetimlerinin toplumda bir "radikal İslam" algısı yaratarak kendi gerçekleştirdikleri baskı ve haksız uygulamaları haklı göstermek ve muhalifleri bastırmak için RSO üzerinden saldırılar düzenledikleri yönünde de iddialar vardır.

2014 yılı verilerine göre Myanmar'da 1,3 milyon civarında Müslüman Rohingya yaşarken, 1 milyon kadar Rohingya'nın da bu topraklar dışında yaşadığı belirtilmektedir.

2010 yılında Birlik Dayanışma ve Kalkınma Partisi'nin (Union Solidarity and Development-USDP) Rohingya'lara vatandaşlık vermeyi seçim vaadi olarak kullanması akabinde, Myanmar'daki aşırılıkçı ırkçıların da destekleriyle ülke genelinde Müslümanlara yönelik katliamlar tekrar başlamıştır. 2012 yılında da yeni bir dalgayla Rohingya'lara saldırılar devam etmiş ve bu durum birçok Rohingya'nın Bangladeş'e kaçmasına veyahut öldürülmesine sebep olmuştur. Bu saldırılar akabinde Myanmar Devleti Sittwe şehri yakınında kurduğu kamplara 140.000 Rohingya'yı yerleştirerek kamplardan çıkmalarını ve çalışmalarını yasaklamıştır. Bu kamplarda ve Arakan Eyaleti'nin diğer bölgelerinde Rohingya'lara yönelik gerçekleştirilen insan hakları ihlalleri öyle boyutlara ulaşmıştır ki, bir Rohingya, bölgesel Budist liderlerin izni olmadan çocuk sahibi olduğunda ailenin tamamı katledilebilmektedir. Tüm insan hakları ihlal edilen Rohingya toplumu, Myanmar'daki birçok etnik grup arasında bu derece zulüm gören tek azınlık topluluğudur.

Uzun yıllar devam eden bu süreç boyunca, katliam ve ayrımcılıktan kaçıp Bangladeş'e sığınan Rohingya'ları Bangladeş Devleti halen mülteci statüsünde tanımamaktadır. Şu anda 1 milyondan fazla Rohingya, Bangladeş'te resmi veya gayriresmi kurulan kamplarda hayatta kalmaya çalışmaktadır. 2014 yılında Bangladeş Devleti sığınmacı Rohingya'larla ilgili sorunun çözümüne yönelik beş maddelik bir program açıklamıştır. Buna göre 1- Kayıtsız mültecilerin tespit edilmesi; 2- Geçici insani yardımlar; 3- Sınır güvenliğini artırma; 4- Myanmar Devleti'yle diplomatik çözümler bulma; 5- Ulusal koordinasyon seviyesini artırma konularında girişimlerde bulunulması planlanmıştır.

Rohingya Direniş Grupları ve Anlaşmazlıkları

Zulme ve ayrımcılığa uğrayan bir grup Rohingya, 1974 yılında, bu durumla mücadele etmek amacıyla Rohingya Vatansever Cephesi'ni (Rohingya Patriotic Front-RPF) kurmuştur. Akabinde yaşanan bazı bölünmeler sonucunda bu yapı zayıflamış ve buradan ayrılanlar 1982 yılında Rohingya Dayanışma Örgütü (Rohingya Solidarity Organization-RSO) isimli hareketi meydana getirmiştir. 1986 yılında bir ayrılma daha yaşayan Rohingya grupları Arakan Rohingya İslami Cephesi (Arakan Rohingya Islamic Front-ARIF) adlı yeni bir örgüt daha kurmuştur. 1998 yılına gelindiğinde ARIF ve RSO'nun birleşmesiyle Arakan Rohingya Ulusal Örgütü (Arakan Rohingya National Organization) oluşturulmuş ancak 2000'li yıllarda örgüt etkinliğini tamamen kaybetmiştir. 2021 yılında tekrar aktif hale gelen RSO şu an Rohingya'ların en büyük iki grubundan biridir.

Arakan Rohingya Kurtuluş Ordusu (Arakan Rohingya Salvation Army-ARSA) ise yeni bir grup olarak kurulmuştur. Lideri olan Ataullah, Pakistan'ın Karaçi şehrinde, daha önceki katliamlardan kaçan Rohingya bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Eğitimini Suudi Arabistan'ın Mekke şehrinde tamamlayan Ataullah, 2012 yılında yapılan katliamların akabinde Suudi Arabistan'dan ayrılarak Arakan Eyaleti bölgesine gelerek burada Haraketu-I Yakın resmi adıyla ARSA'yı kurmuştur.

2016 yılında Myanmar Ordusu'na karşı önemli operasyonlar gerçekleştiren ARSA, 2017 yılında düzenlediği çok büyük bir operasyonla 30'a yakın polis noktasına saldırmış ve bu saldırılarda çok sayıda Myanmar polisi ölmüştür. Ancak Myanmar Ordusu aldığı zayıta karşılık örgütü hedef almak yerine Rohingya azınlıklara karşı toplu bir katliama girişmiş ve bu katliamlar kısa sürede bir soykırıma dönüşmüştür. Bu süreçte 1 milyon Rohingya Bangladeş'e sığınmıştır.

2021 yılında aktif eylemlerine tekrar başlayan RSO ve ARSA arasında özellikle Bangladeş'teki kamplarda yoğun çatışmalar yaşanmıştır. Bu çatışmalarda Bangladeş Devleti'nin de desteğini alan RSO, Ocak 2024'te Bangladeş'teki 33 Rohingya kampının tamamından ARSA'yı çıkartıp kamplara hakim olmuştur. ARSA'nın düzenlediği saldırıların soykırımı tetiklediği ve katliamları arttırdığı gerekçesiyle ARSA'yla çatışmaya giren RSO, toplumda daha fazla karşılık bulmaya başlamıştır. Bazı ARSA sorumluları da savaştan taraf değiştirerek RSO'ya katılmıştır. Her iki örgüt de birbirini terörist olarak görmekte ve aralarındaki çatışma halihazırda devam etmektedir.

İç Savaşta Rohingya'lar

RSO ülkede yaşanan iç savaşın başında taraf tutmamış ve Arakan Ordusu'yla da iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Ancak Arakan Ordusu'na yakınlaşmasına rağmen Maungdaw şehrinde altı RSO mücahidinin şehit edilmesi üzerine Arakan Ordusu'yla karşı karşıya gelmiştir. Son çatışmalarda Bangladeş'teki kamplarda eğittiği militanları Arakan Eyaleti'ne göndermeye başlayan RSO, bölgedeki gücünü arttırmaya çalışmaktadır. İnsan hakları örgütleri Bangladeş'teki kamplarda yaşayan Rohingya'lardan örgüte gönüllü katılmayan kişilerin zorla silah altına alındığını belirtmektedir. Kamplarda 15 gün eğitim aldıktan sonra savaş bölgesine gönderilen militanların Myanmar Ordusu'yla birlikte Arakan Ordusu'na karşı savaştığı iddia edilse de RSO Myanmar Ordusu'yla çalıştığını inkar ederek sosyal medya aracılığıyla bir açıklama yapmıştır:

"...RSO'nun cuntayla iş birliği yaptığına dair asılsız söylentiler var. Bu tür suçlamalar sadece asılsız değil, aynı zamanda inciticidir. Soykırımdan sağ kurtulanlar olarak her türlü zulme karşı kararlı bir duruş sergiliyoruz ve halkımıza büyük acılar çektirenlerle mücadele ediyoruz. RSO, değerlerimiz ve Rohingya topluluğunun ihtiyaçları doğrultusunda bağımsız olarak faaliyet gösteriyor. Halkımız için adaleti ve hakları güvence altına almaya odaklanarak kararlarımızı özgürce veriyoruz. Adalet yolculuğumuzda, Rohingya'ların haklı bir şekilde anavatanımıza onurlu ve güvenli bir şekilde dönebilmelerini sağlamak için hem siyasi hem de askeri mevcut tüm stratejileri kullanıyoruz. Arakan toprağı, orada yaşayan diğer toplumların olduğu kadar bizindir de. İster baskıcı cunta ister Arakan Ordusu olsun, haklarımızı gasp etmeye çalışan ve bize daha fazla zulmetmeye çalışan her türlü oluşuma karşı kimliğimizi ve varlığımızı savunma hakkına ve gücüne sahibiz."

RSO hem Myanmar Devleti'ne hem de Arakan Ordusu'na karşı olduğunu belirtmektedir. RSO sözcüsü Ko Ko Linn "Cunta bize saldırmıyor, biz de ona saldırmıyoruz. Onlar bize saldırmıyorken neden onlara saldırarak iki düşmanla aynı anda savaşalım? Bizim gençlerimiz kendi üniformamızı giyerek savaşıyor." diyerek savaş bölgesindeki durumu ifade etmiştir. ARSA ise RSO'yu Arakan Ordusu'na destek vermekle eleştirmektedir.

Öte yandan Myanmar Devleti'nin ARSA ve RSO'yu terör örgütü olarak tanımlamasına rağmen sahada Arakan Ordusu'na karşı her iki gruba da silah verdiği, hatta sadece silah vermekle kalmayıp daha önce Myanmar Ordusu'na karşı geniş çaplı operasyonlar düzenleyen ARSA mücahitleriyle birlikte Arakan Ordusu'na karşı ortak operasyonlar gerçekleştirdiği belirtilmektedir.

Ayrıca çok sayıda Müslüman Rohingya, Myanmar Devleti'nin vatandaşlık vaadi ve maaş vermesi dolayısıyla orduya gönüllü olarak katılmaktadır. Rohingya azınlıkların lideri Buthidaungta bir röportajında, "Rohingya yıllardır Arakan Ordusu'nun zulmüne maruz kalmaktadır ve artık buna karşı durma zamanı gelmiştir. Myanmar Devleti de Rohingya'lara silah vererek destekleyeceğini belirtmiştir." diyerek Rohingya'ların Myanmar Ordusu'na katılmasını gerekçelendirmiştir. Öte yandan Rohingya'ların gönüllü olarak orduya katılmadığı durumlarda Myanmar yönetiminin Rohingya'ları zorla askere aldığı ve Arakan Ordusu'na karşı savaştığı da bölgeden gelen haberler arasındadır.

Arakan Ordusu'nun Rohingya'lara Karşı Tutumu

Budist Rakhilerden oluşan Arakan Ordusu ilk kurulduğu günlerde Rohingya'lara karşı devletin resmi politikasıyla aynı tutumda iken daha sonra bu dili yumuşatmış ancak bölgede güç kazandıkça Rohingya'lara karşı söylemlerini değiştirerek eski sert söylemlerine geri dönmüştür. Grup Myanmar Devleti'nin 1948 yılından beri tanımadığı gibi, Rohingya'ları Bengali olarak tanımlamakta ve onların Arakan Eyaleti bölgesinin yerlisi olmadığını ve vatandaşlık verilmemesi gerektiğini savunmaktadır.

Arakan Ordusu 17 Mayıs'ta Buthidaung şehrinde Myanmar Ordusu'na karşı gerçekleştirdiği operasyonun ardından şehirdeki Rohingya Müslümanlarının yaşadığı mahalleleri ve yakın köylerini bombalamış, yağmalamış ve yakmıştır. Binlerce Rohingya'nın bölgeden kaçmasına neden olan bu saldırı sonrasında Bangladeş'e yeni bir mülteci akımı başlamıştır. Buthidaung bölgesinde Müslümanlara karşı yapılan saldırıları meşrulaştırmak için katliamın evvelinde Müslüman Rohingya'ların Myanmar Ordusu'yla birlikte

Budist köylerini yakıp mabetleri yıktığı iddia edilmiştir.

4 Ağustos 2024 tarihinde RSO bir bildiri yayımlayarak Arakan Ordusu'nun Rohingyaların topraklarını terk etmesini, aksi takdirde misliyle karşılık vereceklerini açıklamıştır:

“Terörist Arakan Ordusu'na uyarı: Biz (RSO), güçlerinizin Arakan'da tarihsel olarak Rohingyaların yaşadığı tüm bölgelerden derhal çekilmesini talep ediyoruz. Atalarımızın vatani olan bu topraklar, haklı olarak bizimdir. Yasa dışı işgaliniz bir an önce sona ermeli. Bu çağrımıza kulak asılmazsa ciddi ve benzeri görülmemiş vahim sonuçlara yol açacaktır. Bu önemsiz birkaç kelime değil RSO'dan gelen güçlü bir sözdür.”

Ancak Arakan Ordusu katliamlarına devam ederek 5 Ağustos 2024'te kadın, çocuk 200'e yakın Rohingya'yı Bangladeş'e geçerken katletmiştir. Grup aynı gün İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne (Human Rights Watch) gönderdiği yazıda, bu katliamların Myanmar Ordusu ARSA, RSO ve ARA grupları tarafından yapıldığını iddia ederek 17-18 Mayıs'taki katliamlarda da rolü olmadığını savunmuştur. Arakan Ordusu Başkomutanı Twan Mrat Naing, 6 Eylül'de verdiği röportajda Bangladeş'teki Rohingyaların kaçtıkları Arakan Eyaleti'ne geri gönderilmesinden yana olduklarını ve bu geri gönderilmenin gönüllü ve güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini söyleyerek Bangladeş Devleti'yle olan ilişkilerini düzeltmeye yönelik olumlu mesajlar paylaşmıştır.

Nitekim Myanmar'da uzun yıllardır devam eden Rohingya problemi en çok Bangladeş'i etkilemektedir. Komşu ülkelerindeki isyanlara destek vermeme politikası izleyen Bangladeş Devleti, Rohingyalarla aynı dini paylaşan ve onların yaşadığı Arakan Eyaleti bölgesine sınırı olan tek ülkedir. Bangladeş'te Hasena rejiminin devrilmesi sonrası kurulan geçici hükümetin Rohingyaalar konusunda nasıl bir politika izleyeceği henüz belli olmasa da mültecileri geri gönderme politikasının gerçekçi bir zemine oturması için yeni yönetimin bölgede aktif bir rol oynaması gerektiği açıktır. Geri döndükleri takdirde en temel insan hakkı olan yaşama hakkından dahi mahrum kalma ihtimalleri yüksek olan Rohingyaaların durumunun düzeltilmesi için hem Myanmar Devleti'ni yöneten askeri cuntayla hem de bölgenin büyük kısmını fiilen elinde tutan Arakan Ordusu'yla diplomatik temasların artırılarak Rohingya Müslümanlarının temel haklarının güvence altına alınması sağlanmalıdır. Zira Myanmar'daki Budist çoğunluğun tehdit olarak gördüğü Müslüman azınlığa kolay kolay vatandaşlık verme ve onların insan haklarını güvence altına alma niyetlerinin pek olmadığı açıkça görülmektedir. Her ne kadar Myanmar Devleti askere almak için vatandaşlık vaadinde bulunsada ülkenin iç dinamikleri gereği bunu uygulayıp uygulayamayacağı henüz belli değildir.

Myanmar'daki siyasi istikrarsızlığın ve Müslüman topluma karşı mevcut ayrımcı ve soykırımcı siyasetin tam olarak anlaşılması için iç dinamikler kadar küresel güç rekabetinin ve küresel güçlerin bölge ile ilgili siyasetinin ülkeye yönelik etkilerine de bakmak gerekmektedir. Özetle Arakan'daki sorunu daha iyi anlamının yolu, özellikle Çin ve ABD'nin bölgeye dair stratejilerini irdelemekten geçecektir.

Çin'in Myanmar ve Arakan Siyaseti

Çin'in Myanmar Devleti'yle çok yakın ilişkileri vardır. Zira bölge Çin açısından hem ekonomik hem güvenlik hem de stratejik açıdan hayati öneme sahiptir. Birçok ekonomik projesi olan Çin, özellikle Hint Okyanusu'na açılmak için Arakan bölgesinde Kyaukpyu Limanı'nı inşa etmiştir; ayrıca Arakan'dan Çin'e doğal gaz ve petrol taşınması için de Arakan Eyaleti bölgesine yoğun ilgi göstermektedir. Bu amaçla kurulan doğal gaz boru hattı, Rakhine State'ten Çin'in Yunnan bölgesine kadar uzanmaktadır. Kyaukpyu Limanı'nın da Çin'in Hint Okyanusu'na açılan kapısı olarak hizmet vermesi planlanmaktadır. Kyaukpyu Özel Ekonomik Bölgesi, Çin'in en önemli projelerinden biridir. Her iki proje de Çin'in 2013 yılında ilan ettiği ve “Yeni İpek Yolu” projesi olarak bilinen “Kuşak ve Yol” projesi içindedir. Öte yandan bölgede inşa edilen bu iki proje, Arakan Eyaleti sakinlerinin yoğun eleştirilerine maruz kalmaktadır. En önemli eleştiri de bu iki projenin gelirlerinden sadece merkezi hükümetin faydalanması ve Arakan Eyaleti'nin hiçbir şekilde fayda görmemesidir.

Çin her ne kadar Myanmar yönetimine yakın olsa da isyancılarla da iyi ilişkiler içerisindedir. Mesela Çince konuşan WA, Çin Devleti'nce doğrudan desteklenmektedir. Ancak Arakan Ordusu'nun Çin ile iyi ilişkiler içerisinde olması Çin'in Myanmar'a karşı isyancılara doğrudan destek vereceği anlamına da

gelmemektedir. İsyancılarla Myanmar arasında birkaç sefer arabuluculuk yapan Çin, anlaşma olmadan taraflar üzerinde baskı kurarak ateşkes sağlanmasında etkili olmuştur. Bu da Çin'in bazı isyancı grupların adeta hamisi konumunda olduğunun göstergesidir.

Daha önce Çin sınırında yoğun olan isyan hareketleri diğer isyancı grupların eğitiminde de önemli rol oynamıştır. Öyle ki Arakan Ordusu da Çin sınırında tecrübe edinmiş gerillalar sayesinde Arakan Eyaleti'ni ele geçirmiştir. Çin, Arakan Ordusu'na doğrudan destek vermemekle birlikte, iyi ilişkiler içinde olması sebebiyle bu grubun faaliyetleriyle ilgili olarak kendi ekonomik çıkarlarına yönelik herhangi bir tehdit hissetmemektedir.

Çin'in Müslüman Rohingya'lara yönelik katliamlar konusundaki yaklaşımı; uluslararası toplumun fiili müdahalesini reddetme ve bu konuyu Myanmar Devleti'nin iç meselesi olarak görme şeklindedir. Zira Çin, kendisi de Doğu Türkistan bölgesinde Uygurlara uyguladığı benzer siyasete paralel olarak devletlerin iç işlerine müdahalenin hukuka aykırı olduğunu savunmaktadır. Bu minvalde Çin daha önce defalarca Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne gelen Myanmar'a müdahale kararlarını veto etmiştir.

Öte yandan Myanmar'la yakın ilişkileri olmasına rağmen 3.000 kadar Müslüman Rohingya'yı mülteci olarak ülkesine kabul edip Yuannan bölgesine yerleştiren Çin, 2017 yılında Rohingya'lara yapılan katliamlardan sonra bu problemin çözümü için üç aşamalı bir yol haritası sunmuştur: 1- Ateşkes sağlanarak düzenin kurulması ve bölgeden daha fazla Rohingya'nın kaçmasının engellenmesi; 2- Myanmar ve Bangladeş devletlerinin mültecilerin iadesi için birlikte çalışması; 3- Uluslararası toplumun bölgesel düzeni sağlamak için davet edilmesi.

Nihayetinde Çin, diplomatik ilişkilerini kullanarak hem Myanmar hem de Arakan toplumları için azınlık statüsünde olan Rohingya'lara diğer devletlerden çok daha fazla yardım edebilir. Zira gerek komşuluk ilişkileri gerekse Çin'in bölgedeki ekonomik gücü, Myanmar'ı da isyancıları da Çin'le çalışmak zorunda bırakmaktadır. Bu sebeple Çin'in barış için sarf ettiği çaba, kendi çıkarına olduğu kadar, bölgesel barış için de önemli bir fırsat olarak görülmelidir.

ABD'nin Myanmar ve Arakan Siyaseti

Kurulduğu günden itibaren savaş ve çatışmaların hiç bitmediği Myanmar, Komünist Parti yönetiminde 1988'e kadar Çin'le birlikte hareket etmiş, akabinde kurulan tüm partiler de Çin yanlısı siyasetlerini sürdürmüştür. Ancak özellikle Obama döneminde Orta Doğu ve Avrupa'dan Doğu ve Güney Asya'ya doğru olan eksen kayması çerçevesinde gelişen ilişkiler, daha çok Çin'in ekonomik büyümesini dengeleme üzerine şekillenmiştir. Bu minvalde Obama'nın 2012'de ikinci kez başkan seçilmesinin hemen ardından ilk ziyaret ettiği Asya ülkeleri arasında Myanmar da bulunmaktadır. Bu ziyaretten sonra ülkeye yeni bir elçi atanması, diplomatik ilişkilerin yeniden yapılandırılması, bölgeye yönelik insani yardımın artırılması, etnik silahlı gruplar ve Myanmar Hükümeti arasındaki barış görüşmelerine müdahil olunması gibi süreçler gerçekleşmiştir.

Bu dönemden sonra daha somut ve doğrudan adımlar atan ABD, 2015 seçimlerinde USAID aracılığıyla 18 milyon dolar ve George Soros aracılığıyla da 375 milyon dolar yardım yaparak Aung San Suu Kyui'nin seçimi kazanmasına yardımcı olmuştur. Aung'un başa geçmesinden sonra, 2016 yılında, ABD Myanmar üzerindeki yaptırımlarını kaldırmış olsa da Aung yönetimi döneminde Myanmar Çin'le daha fazla yakınlaşmıştır. Bu dönemde de Rohingya'lara karşı çok şiddetli baskılar uygulanmış ve saldırılar adeta soykırım derecesine ulaşmıştır. Her ne kadar ABD Myanmar'daki yönetimi Çin'e karşı Güneydoğu Asya müttefikleri arasına dahil etme stratejisi izlese de Myanmar yönetimi Çin ile inişli çıkışlı bir seyir izleyen ilişkilerinde ABD'yi dengeleyici bir aktör olarak görmüştür. Neticede Çin'in ülke üzerindeki nüfuzu bölgede ABD'nin kolay bir şekilde etkin olamayacağını göstermektedir.

Özetle dünyanın çeşitli yerlerinde Müslüman toplumlara karşı aktif bir işgal siyaseti yürüten ABD'nin Çin'e Arakan Eyaleti'nden sağlanan kaynak akışının bir şekilde önüne geçmek için Rohingya Müslümanlarını Çin'e karşı bir koz olarak kullanmak istediği anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Arakan Rohingya Salvation Army: Not the Jihadis You Might Expect By C. Christine Fair Sunday, December 9, 2018.
- Trapped in Statelessness: Rohingya Refugees in Bangladesh (Abul Hasnat Milton, Mijanur Rahman, Sumaira Hussain, Charulata Jindal, Sushmita Choudhury, Shahnaz Akter, Shahana Ferdousi Tafzila Akter Mouly, John Hall, Jimmy T. Efid).
- <https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/rapor-myanmar-in-rohingya-cikmazi-arakan-da-tarihi-surec.pdf>
- <https://rsomedia.org/about/>
- <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/myanmars-frontline-rohingya-fighters-junta-face-common-enemy-2024-0>
- https://x.com/arsa_official
- <https://x.com/rsomedia>
- <https://www.crisisgroup.org/asia/south-east-asia/myanmar/339-breaking-away-battle-myanmars-rakhine-state>
- <https://www.usip.org/sites/default/files/2018-09/ssg-report-chinas-role-in-myanmars-internal-conflicts.pdf>
- <https://www.usip.org/sites/default/files/2018-02/sr419-understanding-chinas-response-to-the-rakhine-crisis.pdf>
- <https://journal.umy.ac.id/index.php/jhi/article/view/5496>
- [Myanmar: Armies Target Ethnic Rohingya, Rakhine | Human Rights Watch \(hrw.org\)](https://www.hrw.org/report/2018/05/01/myanmar-armies-target-ethnic-rohingya-rakhine)